

En hälsosam yrkesdebut börjar i skolan!

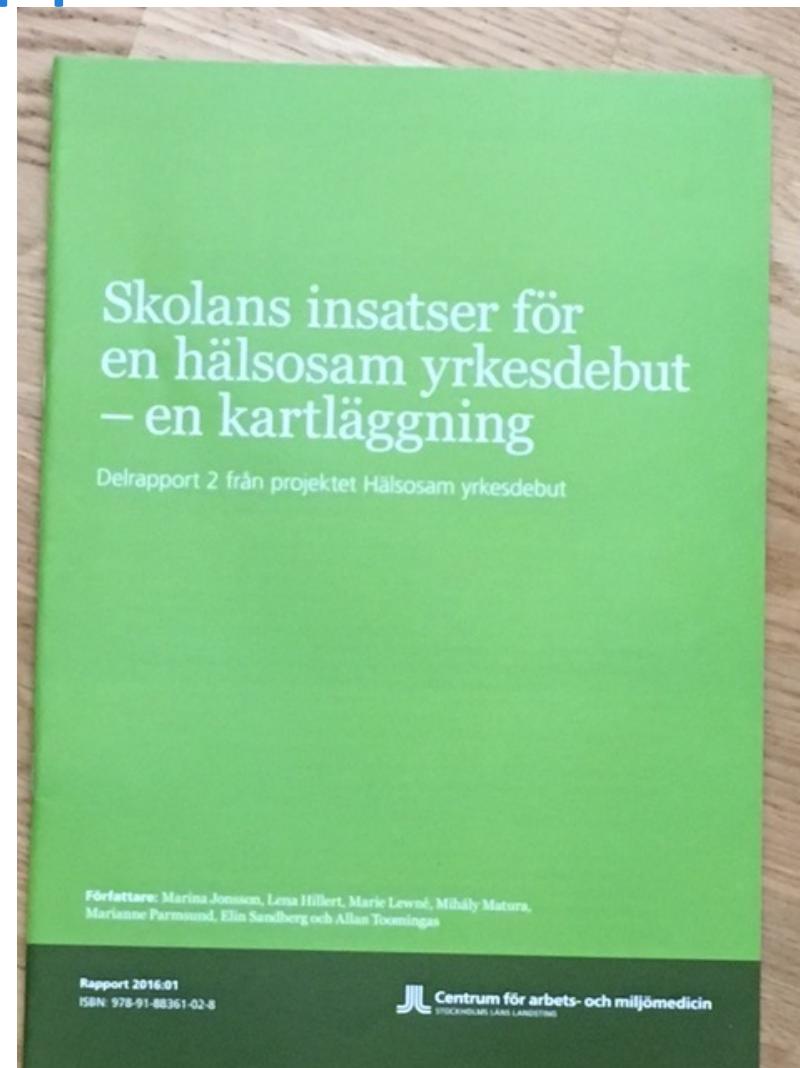
Marina Jonsson

Hälsosam Yrkesdebut

- Startade 2013
- Marie Lewné, Lena Hillert, Allan Toomingas, Mihály Matura, Marianne Parmsund, Marina Jonsson + andra medarbetare
- Referensgrupp: Från skolverket, Sveriges Vägledarförening, verksamhetschef inom elevhälsan, rektorer, Lärarförbundets gymnasiedel. Har givit synpunkter under projektets planering och genomförande

Två rapporter

Övergripande syfte

Minska risken att elever på gymnasieskolans yrkesprogram drabbas av arbetsskada under utbildningen och efter yrkesinträdet

Bakgrund

- Till Centrum för arbets- och miljömedicins patientmottagning kommer många unga som fått astma och eksem under sin utbildning eller tidigt i yrkeslivet
- Många yrken innebär en ökad risk för medicinska besvär och vissa individer är mer känsliga att utveckla reaktioner mot vissa exponeringar

Medicinska förhållande och val av yrke

- Cirka var tredje elev har någon allergirelaterad sjukdom, såsom eksem, allergisnuva, astma eller annan överkänslighet
- Diabetets eller neurologiska sjukdomar är andra exempel på sjukdomar där man bör vara uppmärksam på hälsorisker
- Att välja fel yrke kan leda till sämre hälsa och att man måste byta yrke, vilket kan vara kostsamt både för den drabbade och för samhället

Får eleverna relevant information?

Endast 3-5% av eleverna på gymnasiet uppger att de fått information om vad de utifrån sin hälsa bör tänka på inför sitt yrkesval.

Källa: Enkät inom BAMSE-studien (samarbetsprojekt mellan Karolinska Institutet och Stockholms läns landsting om miljöns påverkan på astma och allergi hos barn)

Nio riskfaktorer för uppkomst av arbetssjukdom

- Belastningsergonomi
- Organisatoriska/sociala
- Skiftarbete
- Kemiska/biologiska med hudpåverkan
- Kemiska/biologiska med påverkan främst på luftvägar
- Buller
- Vibrationer (hand-/arm eller helkropp)
- Övrigt fysikaliskt, t ex strålning, klimat
- Smitta

Källa: Arbetsmiljöverket 2014

Jobbriskmatris

- Sannolikheten att i det framtida yrket utsättas för de nio vanliga riskfaktorer
- Kombinerats med en bedömning av konsekvensen för hälsa och arbetsförmåga

Riskyrken inom gymnasieskolans yrkesprogram

- Bygg och anläggning
- Fordon och transport
- Frisör
- Musik
- Naturbruk (djurskötsel)
- Vård och omsorg

Medicinska krav

- 32 av 53 studieinriktningar kan beröras av olika myndigheters medicinska krav på yrkesutövare
- Enligt bl a Arbetsmiljölagen ska elever i vissa fall genomgå medicinsk kontroll inför utbildning och praktik. De medicinska kontrollerna ska genomföras av, eller under ledning av, behörig läkare.
- Även lärarna omfattas ibland av lagstiftningen.

Kartläggning i grundskolor samt gymnasieskolor med yrkesinriktning Stockholms län

Hur bedrivs

- Medicinsk studie- och yrkesvägledning?
- Skolans eget arbetsmiljöarbete och undervisning om arbetsmiljö?

Medicinsk studie- och yrkesvägledning

- Tar hänsyn till den enskilda elevens medicinska förhållanden och olika yrkens medicinska krav och hälsorisker
- Syftet är att minska ohälsa under utbildningen och i den framtida yrkesverksamheten
- Bör ges av studie- och yrkesvägledare i samarbete med elevhälsan

- ***I arbetsmiljölagen (AFS 2012:3) står att*** skolan ska bedriva ett eget arbetsmiljöarbete för en god arbetsmiljö för elever och personal på skolan.
- I det ingår att lära ut arbetsmiljökunskap för att minska risken att eleverna blir skadade eller sjuka av arbetsmiljön under sin utbildning eller tidigt efter yrkesdebuten.

Metod

- Enkät till rektorer, studie- och yrkesvägledare, skolsköterskor och yrkeslärare
- Svarsfrekvens: 395 av 1154 = 34%
- Fem fokusgruppsintervjuer för att fördjupa förståelsen av enkätsvaren

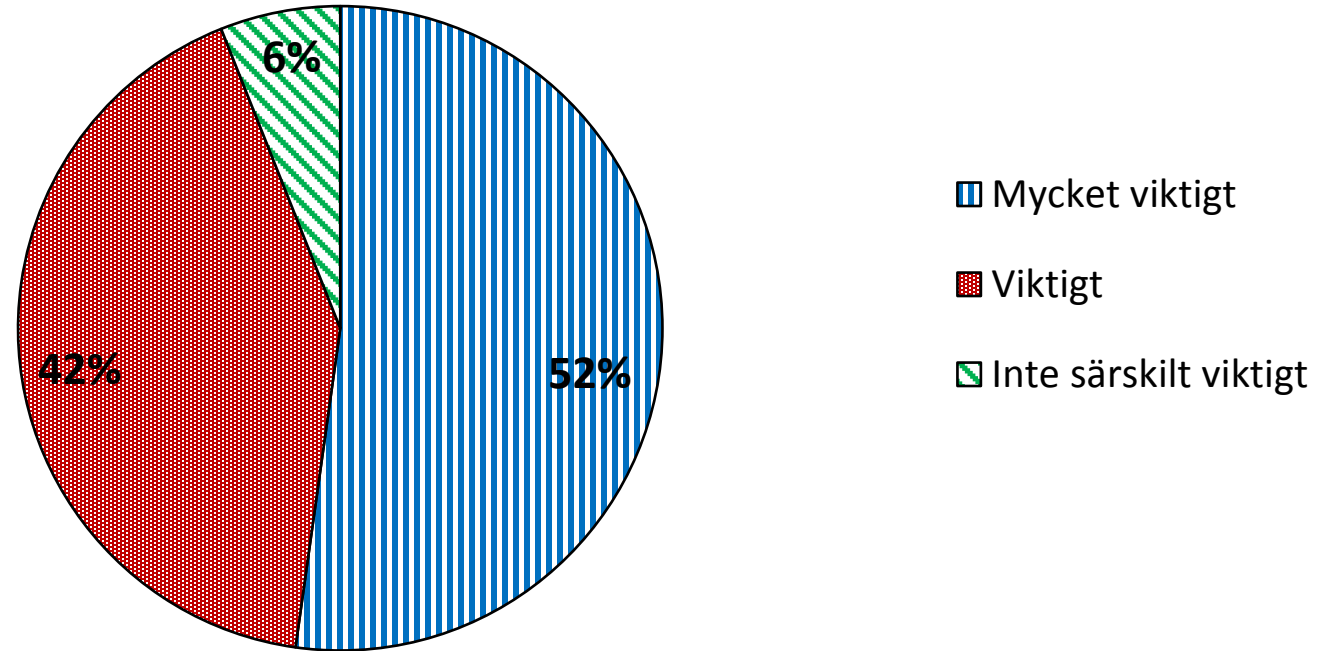

Resultat av kartläggningen

Hur viktig är medicinsk studie- och yrkesvägledning ?

Riktlinjer och ansvar

- En klar majoritet bland alla yrkesgrupperna svarade att det saknas riktlinjer för hur medicinsk SYV ska bedrivas eller att de inte vet om det finns riktlinjer på skolan.
- Rektorer delegerar ofta ansvaret för medicinsk SYV till elevhälsan och studie- och yrkesvägledarna och gör sällan kontroller eller har rutiner för att säkerställa att medicinsk SYV bedrivs.

Utbildning och kompetens

- De flesta studie- och yrkesvägledarna och skolsköterskor saknar utbildning och kompetens inom medicinsk SYV.
- För att tillgodogöra sig kunskaper inom medicinsk SYV läser både studie- och yrkesvägledare och skolsköterskor på egen hand.

Medicinska kontroller

- Det råder oklarhet om vem på skolan som har ansvaret för medicinska kontroller
- Rektorererna uppgav i högre grad än skolsköterskor och studie- och yrkesvägledare att skolan har rutiner för att genomföra medicinska kontroller.

Tid för förebyggande arbete

Fokusgruppsintervjuerna bekräftade generellt enkätresultaten och visade också att elevhälsans förebyggande arbete, där medicinsk SYV ingår, försvåras på grund av brist på tid och resurser och låg prioritering från ledningen

”Det är så här jag skulle vilja jobba, för det här är ett förebyggande arbete och hälsofrämjande, det är alldeles för lite tid bara”.

(Skolsköterska)

Samarbete mellan yrkesgrupperna

Både studie- och yrkesvägledarna och skolsköterskorna önskade ett ökat samarbete kring medicinsk studie- och yrkesvägledning och ansåg att studie- och yrkesvägledarna bör ingå i elevhälsan, vilket inte alltid var fallet.

”Det är en förutsättning för att man ska få en bra medicinsk studie- och yrkesvägledning att man har ett bra samarbete med studie- och yrkesvägledaren”.

(Skolsköterska)

Välgrundade val

Deltagarna ansåg att det är viktigt att eleverna blir informerade om hälsorisker för att kunna göra välgrundade val.

”Man ska givetvis inte döda individens dröm, men samtidigt måste man medvetandegöra dem. /.../ Prova på kan faktiskt vara ett bra sätt innan man väljer. Den här processen måste ju ske lite tidigare än årskurs nio, det är viktigt”

(Studie- och yrkesvägledare)

Det gäller våra elevers framtid!

– hjälp dem göra väl underbyggda val!

Arbetsmiljö

- Rektorererna anser att de leder arbetsmiljöarbetet på ett bra sätt
- Yrkeslärarna är medvetna om att deras elever kan drabbas av arbetsskador men bedömer att skoledningen inte upplever samma risk.
- Yrkeslärarna uppfattar elevernas intresse för arbetsmiljöfrågor som lågt
- Ibland saknas en gemensam syn inom lärargruppen på förebyggande åtgärder och attityder till skyddsutrustning

Sammanfattningsvis

- Det behövs tydliga riktlinjer om hur medicinsk studie och yrkesvägledning och arbetsmiljöundervisningen skall bedrivas och vem som har ansvaret.
- Det behövs ett ökat samarbete mellan studie- och yrkesvägledare och elevhälsans personal.
- Både skolsköterskor och studie- och yrkesvägledare behöver utbildning inom medicinsk studie- och yrkesvägledning men någon sådan erbjuds sällan inom högskolans grundutbildning eller som fortbildning för dessa yrkesgrupper.
- Det behövs tydligare rutiner kring arbetsmiljöarbetet i skolorna

Vad kan man göra i skolan

- Göra skolan medveten om att ansvaret för arbetsmiljön ligger och hur kunskaper om en god arbetsmiljö kan förmedlas vidare till personal och elever
- Börja samtala med elever om hälsa, yrken och arbetsmiljö tidigt i grundskolan
- Komplettera hälsosamtalen med frågor om medicinsk studie- och yrkesvägledning
- Lyft fram betydelsen av medicinsk studie- och yrkesvägledning i den vanliga studie- och yrkesvägledningen och utarbeta riktlinjer för detta.
- Verka för att studie- och yrkesvägledare och elevhälsopersonal får kunskaper om medicinsk studie- och yrkesvägledning och att utrymme ges för fortbildning och kompetensutveckling inom området.
- Ge möjlighet till ett utökat samarbete mellan elevhälsans personal och studie- och yrkesvägledare.
- Medverka till att elever och föräldrar får tillräcklig information om hälsorisker inom olika yrken för att eleverna ska kunna göra välgrundade val
- Planera och se till att medicinska kontroller genomförs på ett strukturerat sätt i de fall där de behövs, både för elever och för personal.

Mer information

Projektet Hälsosam yrkesdebut:

- Arbets-skaderisker i yrken efter yrkesförberedande gymnasieprogram. Rapport 2014:05
- Skolans insatser för en hälsosam yrkesdebut – en kartläggning. Rapport 2016:01

www.camm.sll.se/rapporter

Information om yrkesval, astma och eksem:

www.jobbafrisk.se

Tack!

Marina Jonsson

projektledare för projektet Hälsosam yrkesdebut och allergisamordnare vid Centrum för arbets- och miljömedicin, Stockholms läns landsting.

marina.jonsson@sll.se